

Mångprofessionell praxis som befrämjar delaktighet i arbetet med unga

---

- [Ange dokumentets underrubrik]

Bettina von Kraemer

2015-01-27

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	2
2. Forskningsuppdrag 2015	3
2.1. Utvecklingsförslag 2014.....	4
2.2. Utvecklingsförslagets uppföljning 2015.....	4
3. Forskningsfrågor	6
4. Forskningsdesign.....	6
4.1. Information.....	7
4.2. Mångprofessionell expertgrupp	7
4.3. Erfarenhetsexperter	8
4.4. Utbildning, fortbildning och seminarier	8
4.5. Tidsplanering.....	8
5. Brukarperspektiv – brukarmedverkan och brukarinflytande	9
6. Mångprofessionellt arbete	10
Referenser	10
Opublicerade referenser	11

1. Inledning

Tyngdpunktsområden inom praktikforskning vid Mathilda Wrede-institutet är medborgarskap och delaktighet, interprofessionalitet och samverkan, samt utsatta ungdomar och nya former av socialt arbete (Mathilda Wrede-institutets strategi 2014-2017). Forskarsocialarbetare anställs av Helsingfors stad för att forska i praktikbaserade forskningsfrågor och för att utveckla praktiken i samverkan med praktiker, servicebrukare, forskare och studerande inom det sociala området (Julkunen 2009, 2014).

Helsingfors stad anställde i början av år 2014 två forskarsocialarbetare till Mathilda Wredeinstitutet med uppgift att kartlägga de svenskspråkiga ungas situation i Helsingfors. Uppdraget består av tre delar; 1) en kartläggning av hur ungas situation tolkas av nyckelaktörerna, en identifiering av kärnaktörerna och kärnvärderingar samt identifikation av arbetsfördelning, utvecklingsmöjligheter och visioner, 2) initiering av bilaterala möten och dialogiska seminarier samt 3) en pilotering av ett mångprofessionellt nätverk. Forskningsuppdraget 2014 fokuserade på uppdragets två första delar och resulterade i en rapport (von Kraemer 2014) medan uppdraget 2015 fokuserar främst på del tre, pilotering av ett mångprofessionellt nätverk.

Forskningsuppdragets målsättningen 2014 var att kartlägga den svenskspråkiga service som finns tillgänglig för unga svenskspråkiga personer som är bosatta i Helsingfors. Vilka professionella befinner sig i nyckelpositioner då det gäller att identifiera unga personer i behov av stöd och hur fungerar samarbetet mellan de professionella? Hur kunde servicen för målgruppen förbättras? Vilka unga upplever de professionella att det är svårast att nå och hjälpa?

Under kartlägningsarbetet 2014 identifierades kritiska skeden i serviceprocesserna och samarbetsstrukturerna och skapades arenor för aktörerna där de kunde träffas och samtala om det gemensamma uppdraget att förebygga utslagning bland unga svenskspråkiga i Helsingfors. Kartlägningsarbetet visade att de professionella upplever att de inte har tillräcklig kunskap om vilka samarbetsparter det finns och vilken service de unga har tillgång till på svenska.

Kartlägningsarbetet samt en sammanställning över resultaten från det mångprofessionella seminariet Skillnaden presenteras i två delrapporter (Westerback 2014 och von Kraemer 2014), och utgör grunden för det fortsatta utvecklingsarbetet år 2015.

Utvecklingsarbetet 2014 fokuserade på de professionellas syn på sitt arbete, medan 2015-års utvecklingsarbetet starkt involverar brukarna i såväl forskning som metodutveckling i praktiken. Brukardelaktighet efterlystes i utvecklingsarbete 2014. De professionella önskade

höra de ungas åsikter om de befintliga stödstrukturerna, mötesrutiner och serviceprocesserna. Man önskade också mera information om vilken service de unga saknar och på vilket sätt de unga föredrar att vara i kontakt med myndigheterna.

2. Forskningsuppdrag 2015

Forskningsuppdraget 2015 är en direkt fortsättning på kartlägningsarbetet som forskarsocialarbetarna utförde 2014. Forskningsuppdraget 2015 utförs av forskarsocialarbetarna Frida Westerback och Bettina von Kraemer. De nu aktuella forskningsuppdragen har ett gemensamt tema; brukarnas delaktighet i det mångprofessionella arbetet. Frida Westerback fokuserar på brukarnas upplevelser och Bettina von Kraemer på utvecklandet av sektoröverskridande mångprofessionellt arbete som befrämjar delaktighet.

I Frida Westerbacks forskningsuppdrag ligger fokus på ungdomsperspektivet, dels hur unga upplever sin egen livssituation, dels hur de uppfattat den hjälp de fått samt hur denna service kunde utvecklas.

Bettina von Kraemers forskningsuppdrag fokuserar på pilotering av ett mångprofessionellt nätverk; en mångprofessionell expertgrupp vars uppgift är att utveckla mångprofessionella strukturer och metoder som befrämjar delaktighet.

Forskersocialarbetarna kommer att arbeta tillsammans med forskningsuppdragen utgående från de två perspektiven.

Det svenskspråkiga arbetet med att förebygga utslagning bland ungdomar förverkligas genom samarbete mellan professionella. Antalet utsatta unga är relativt litet, vilket leder till att de professionella i allmänhet känner till de enskilda ungdomarnas problematiska livssituationer. Även om det svenskspråkiga serviceutbudet är bristfälligt och de svenska ungdomarna inte kan erbjudas lika heltäckande servicekedjor som de finskspråkiga, finns det fördelar med det svenska professionella nätverket. De professionella har lätt för att ta kontakt med sina samarbetsparter, förutsatt att de känner till deras existens, och man är villig att hitta på flexibla lösningar. De professionella visar också ett stort intresse för att granska och utveckla sitt eget arbete.

I en pilotstudie undersöks hur en sektoröverskridande svenskspråkig mångprofessionell expertgrupp, vars uppgift är att fungera som konsulterande organ för samarbetsparter och tillsammans med erfarenhetsexperten utveckla samarbetsstrukturer och arbetsmodeller på svenska, kan befrämja brukardelaktighet och förbättra servicen för de svenskspråkiga unga i Helsingfors.

2.1. Utvecklingsförslag 2014

Under 2015 finns det beredskap hos de professionella att ytterligare konkretisera och förverkliga utvecklingsförslag i mångprofessionella arbetsgrupper. Följande utvecklingsförslag utkristalliserades under kartläggningsarbetet 2014:

- 1. Tillgången till information om service för svenskspråkiga unga i Helsingfors bör förbättras för de professionella och för ungdomarna och deras familjer. En web-portal med kontaktuppgifter till alla tjänstemän och övriga professionella bör finnas lätt tillgänglig. I portalen skall ingå korta beskrivningar över de olika serviceproducenternas uppgifter och serviceutbud.*
- 2. Alternativa arbetssätt bör utvecklas och t.ex. möjligheten att använda videotelefonkontakt, videokonferenser, skype mm. i klientarbetet utredas.*
- 3. En svenskspråkig, mångprofessionell expertgrupp, som kan konsulteras vid behov av de professionella, behövs som stöd för det mångprofessionella arbetet.*
- 4. Ledningen i organisationerna bör ta aktivare del i utvecklandet av den svenskspråkiga servicen. Mångprofessionella sammankomster för personer i ledande ställning som ansvarar för det svenskspråkiga serviceutbudet.*
- 5. De svenskspråkiga nätverken behöver gemensamma arenor för utvecklingsarbete. Regelbundna seminarier, gemensamma utbildningsdagar och utbildningstillfällen stärker den gemensamma uppfattningen om ungdomarnas situation och servicebehov.*
- 6. Det behövs uttalade överenskommelser om hur de professionella samarbetar och delger varandra information och dokumentation.*
- 7. Brukarperspektivet bör stärkas. Det finns behov för brukarexpertis i utvecklingsarbetet. De unga bör involveras i utvecklandet av nya samarbetsformer.*
- 8. Skolan är en central aktör i det förebyggande arbetet. Det finns behov för klara samarbetsstrukturer då en elev löper risk för utanförskap och är i behov av mångprofessionellt stöd.*

2.2. Utvecklingsförslagets uppföljning 2015

Forsknings- och utvecklingsuppdraget 2015 tar fasta på alla ovanstående punkter.

En elektronisk sammanställning av de svenskspråkiga professionellas kontaktuppgifter och är under arbete. Då alla professionella har levererat sina uppgifter till forskarsocialarbetarna sammanställs ett gemensamt dokument över uppgifterna som distribueras till de berörda professionella.

De professionella anser att en fungerande mångprofessionell arbetsgrupp, som tillsammans skulle stöda utvecklandet av mångprofessionella arbetsstrukturer och metoder, skulle förbättra de professionellas möjligheter att hjälpa sina klienter. Detta antagande utgör basen för forskningsuppdraget 2015. Speciellt ligger fokus på elevers utsatta situation i övergångsskeden, t.ex. vid byte från högstadiet till andra stadiet utbildning, vid byten från normalklass till specialklass eller då en elev tillfälligt flyttas över från sin egen klass till Eva-enheten utbildning, Flex-klass eller skolhem.

Omkring 10 % av eleverna får specialundervisning och över 20 % erhåller delvis specialundervisning i grundskolorna i Finland. Det resulterar i att allt flera barn går ut grundskolan med ett sämre utgångsläge än de elever som klarat av normal läroplan i vanliga undervisningsgrupper (Julkunen, Salovaara, 2008). Elever med svaga kunskaper och/eller svag skolmotivation av olika anledningar, är den grupp unga som de professionella oroar sig mest över och som de upplever att de inte kan hjälpa utan ett välfungerande sektoröverskridande mångprofessionellt arbete. Denna grupp unga står i fokus för forsknings- och utvecklingsuppdraget 2015.

En mångprofessionell sektoröverskridande expertgrupp skall bildas utgående från det intresse som de professionella representerande olika sektorer visade under seminariet 2014. Gruppens uppgift är att 1) skapa strukturer för det sektoröverskridande mångprofessionella arbetet samt komma överens om hur de professionella delger varandra information och dokumentation, 2) utveckla samarbetsstrukturer och arbetsmodeller för situationer då en elev löper risk för utanförskap och är i behov av mångprofessionellt stöd 3) inkludera brukarna i utvecklingsarbetet.

Brukarperspektivet betonas i utvecklingsarbetet och som sker i dialog med de unga i samarbete med forskarsocialarbetare Frida Westerbacks forskningsuppdrag. Westerback forskning fokuserar på unga svenskspråkigas syn på möjligheterna att få hjälp i utsatta situationer.

Ledningens roll i utvecklandet av den svenskspråkiga servicen är av stor betydelse och därför kommer ledningen att involveras i arbetet via Bikva-modellen (Krogstrup 1997).

Forsknings- och utvecklingsuppdragets målsättning under år 2015 är således att skapa en mångprofessionell expertgrupp bestående av professionella som i sitt arbete bemöter svenskspråkiga unga i behov av stöd. Expertgruppens betydelse utvärderas kontinuerligt och verksamheten förändras efter behov. Målsättningen är att skapa en expertgrupp som kunde

fungera permanent som stöd för serviceutvecklingen för den svenskspråkiga servicen för unga i Helsingfors.

3. Forskningsfrågor

Tillsammans med en mångprofessionell expertgrupp utforskas och utvecklas samarbetsmodeller och strukturer för att förbättra servicen för svenskspråkiga unga i behov av stöd. Forskningen söker svar på följande frågor:

- Vilken betydelse har expertgruppen för det sektoröverskridande samarbetet?
- Vilka strukturer och arbetsmodeller stöder samarbete och samverkan mellan de unga och de professionella?
- Hur kan de professionella tillsammans förbättra förutsättningarna för unga personer som är i behov av mångprofessionellt stöd, att genomföra sin utbildning?

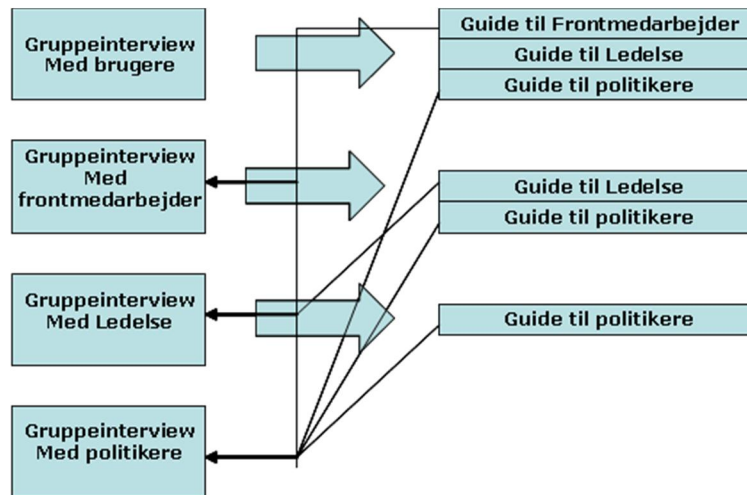
4. Forskningsdesign

I detta forsknings- och utvecklingsprojekt sker utvecklingsarbetet och evalueringsarbetet parallellt. Forskningsdesignen är inspirerad av Bikva-modellen (Krogstrup, 2004), där brukarperspektivet är centralt och genomsyrar hela forskningsprocessen.

Bikva-modellen är en bottom-up utvärderingsmetod som förväntas kunna bidra till metodutveckling. Utvärderingen utgår från de problemställningar brukarna finner relevanta, men också professionella och beslutsfattare blir indragna i utvärderingsprocessen.

Utmärkande för Bikva-modellen är att det sker en fortlöpande utveckling i dialog med de involverade och att utvärderingen leder till handling i praktiken. (Dahler-Larsen & Krogstrup, 2003).

Brukarnas åsikter angående servicen behandlas av och med de professionella och den nya kunskapen som skapas i den processen delges ledningen som ansvarar för serviceproduktionen.

4.1. Information

En grundförutsättning för att mångprofessionellt arbete skall fungera är att de professionella känner till varandras existens och ansvarsområden. De professionellas behov av att nå varandra förbättras då de får tillgång till en sammanställning av de svenskspråkiga professionella som arbetar med ungdomar i behov av stöd. En sammanställning görs och distribueras till de professionella genast då uppgifterna är insamlade. Motsvarande uppgifter kan sammanställas även för klienternas bruk i ett senare skede.

4.2. Mångprofessionell expertgrupp

En grupp med professionella som representerar olika professioner skapas utgående från de professionellas intressen. Under kartlägningsarbetet 2014 anmälde 43 personer sitt intresse för att delta i fortsatta utvecklingsarbeten. Dessa personer kontaktas och en grupp som representerar utbildningsväsendet, (grundskolans elevvård och lärare samt andra stadiets utbildnings studerandevård), Sveps, EVA-enheten, Ungdomspsykiatriska polikliniken, TAK-polikliniken, barnskyddet, handikapps-service, ungdomsocialarbetet och Ungdomsstationen. Tillsammans med denna grupp kartläggs utbildnings- och utvecklingsbehovet för de professionella, utvecklas samarbetsstrukturer och utvärderas samarbetsrutiner i case-arbete. Den mångprofessionella gruppen träffas regelbundet en gång i månaden kring förutbestämda teman och aktuella klientfall.

Målsättningen är att skapa fungerande arbetsstrukturer för det svenskspråkiga arbetet med unga personer 13-20 år, som löper risk för utanförskap. Fokus ställs på övergångsskeden

mellan olika utbildningsformer, t.ex. då en ung person med specialbehov överflyttas från normalundervisning till specialundervisning eller från högstadiet till andra stadiets utbildning.

Pilotstudien fokuserar på övergångsskeden i klientprocesser. Målgruppen för det utvecklingsarbetet är unga skolelever som är i behov av extra insatser. Gruppen piloterar modeller för samarbete i situationer då en ung person är i behov av flera insatser samtidigt. Gruppen erbjuds utbildning i dialogiska metoder som under handledning utprövas i praktiken. Utvecklingsarbetet sker i samarbete med Helsingfors universitet och Mathilda Wrede-institutet. Expertgruppen utvecklar och utvärderar gruppens funktion i dialog med erfarenhetsexperter.

4.3. Erfarenhetsexperter

Utvecklandet av samarbetsstrukturer och metoder sker tillsammans med de professionella och brukarna. Erfarenhetsexperterna är i dialog med den professionella gruppen och informationsutbytet grupperna i mellan är kontinuerligt under forskningsprocessen. Ungdomar från Prakticum, Eva-enheten och Sveps erbjuds att komma med i utvecklingsarbetet. Målsättningen är att det skall uppstå ett möte mellan brukare och professionella, som leder till nya innovationer för utvecklandet av servicen för de unga.

4.4. Utbildning, fortbildning och seminarier

Deltagarna i utvecklingsarbetet erbjuds föreläsningar om mångprofessionellt arbete, brukarperspektiv och dialogiska metoder i samarbete med Helsingfors universitet, FSKC och Mathilda Wrede-institutet. Seminarier med föreläsningar erbjuds minst en gång under perioden. Under ett seminarium i november 2015 presenteras forsknings- och utvecklingsuppdragets resultat för brukare, professionella och ledningen

4.5. Tidsplanering

- Forskningsplan och anhållan om forskningstillstånd (januari-februari)
- Mobilisera expertgruppen och brukargrupperna (februari-mars)
- Temaintervjuer med brukare (mars-maj)
- Utvecklingsarbete med expertgruppen (mars-november)
- Gemensamt seminarium för brukare och professionella (maj-juni)
- Involvera ledningen (augusti-september)
- Slutseminarium (november)
- Rapportering (december)

5. Brukarperspektiv – brukarmedverkan och brukarinflytande

Brukarperspektivet är ett genomgående perspektiv i forskningsuppdragen. Brukarperspektivet förverkligas, genom forskarsocialarbetaren Westerbacks uppdrag, av ungdomarna själva; vad de har för erfarenheter av och förväntningar på de professionellas arbete.

Brukarperspektivet utgår från det de unga ser, hör och upplever; med andra ord de ungas verklighet. Det gäller att gå in i den ungas värld och försöka se den med de ungas ögon. Brukarperspektiv innebär också att vuxna ser den unga med det behov hen har i den kontext hen befinner sig. (Mortensen 2007).

Flera argument talar för ökad brukarmedverkan i socialt arbete. Maktutjämnt bygger på antagandet att myndigheterna har för stor makt över brukarna. Tack vare ökad brukarmedverkan råder man bot på den antagna maktobalansen. Det andra argumentet för brukarmedverkan är serviceanpassning. Målet är att man i verksamheten bättre skall ta i beaktande brukarnas önskemål och behov och på så vis utveckla servicen att bättre motsvara brukarnas förväntningar. (Dahlberg & Vedung 2001, 43-65.) Genom att inkludera brukarna i forsknings- och utvecklingsuppdragen finns det bättre förutsättningar för att utvecklingen av strukturer och metoder sker i enlighet med de ungas önskemål och behov.

I modernt socialt arbete i poängteras brukarens roll i klientprocessen. Socialarbetarna upplever att brukarmedverkan är intressant och viktigt, men brukarmedverkan leder inte alltid till konkreta insatser. Printz och Ljunggren (2005, 15) frågar sig om det kunde bero på att brukarens roll fortfarande är oklar. Är brukarna mottagare av tjänster eller är de utsatta för kontroll och myndighetsutövning? Printz (2003, 15-16) har definierat brukarmedverkan och brukarinflytande enligt brukarens möjligheter att påverka. Brukarmedverkan innebär, enligt Printz, att brukaren är delaktig i mindre beslut medan att påverkningsmöjligheterna i större sammanhang är små. Med brukarinflytande avser han brukarens möjlighet att påverka de offentliga tjänsternas innehåll. Då verksamheten grundar sig på de behov brukaren definierat talar man om ett "nerifrån – upp" inflytande. Vid ett "uppiifrån – ner" inflytande är verksamhetens behov i centrum. För att kunna tala om brukarinflytande förutsätts att brukarens aktivitet påverkar processen. (a.a.)

En grundförutsättning för att socialt arbete utgående från ett brukarperspektiv skall kunna utföras är att myndigheter och brukare möts i dialog. Dialog innebär i detta sammanhang att alla parter har möjligheter att uttrycka sig utgående från sina ideologier och föreställningar och att brukarens berättelse om sin tillvaro tas på allvar och är jämställd med andra uppfattningar då stödinsatser skall definieras. (Mönkkönen 1996). I forskningsuppdraget är målsättningen att genom mötesstrukturer och dialogiska arbetsmetoder utveckla det mångprofessionella arbetet mot allt mera brukarinkluderande riktning. Det förutsätter ett aktivt brukarperspektiv och ett medvetet val av inkluderande arbetsmetoder. De professionella bär ansvar över vilken position den unga har möjlighet att inta i mötet med professionella.

6. Mångprofessionellt arbete

Behovet av samarbete togs upp i alla samtal och intervjuer med de professionella under forskningsuppdraget 2014. De professionella hade både goda och mindre bra erfarenheter av mångprofessionellt samarbete på svenska. Lagstiftning, förordningar och arbetsbeskrivningar förutsätter att de professionella samarbetar för att de unga skall få en så heltäckande service som möjligt, trots det saknas det fortfarande riktlinjer för hur detta arbete skall skötas i praktiken.

Ett fungerande mångprofessionellt arbete innebär samarbete på flera olika nivåer. De behov som kommit fram under intervjuerna visar hur komplex frågan är. Samarbete innebär allt från information om de andras verksamhet till dialogiska möten där de professionella kompletterar varandras kunskap och service för att kunna betjäna den gemensamma klienten på det bästa möjliga sättet.

Olika tolkningar av begreppet samarbete kan leda till otydlighet och olika förväntningar på samarbete. Då blir det svårt att finna en gemensam målsättning för samarbetet och det uppstår lätt konflikter. Det är därför viktigt att definiera vilken innebörd de enskilda professionella lägger i begreppet samarbete och vilka förväntningar de har på varandra. (Jacobsen 2010).

I detta forskningsuppdrag blir en väsentlig del av uppgiften, att särskilja olika grader av samarbete och nå en mångprofessionell konsensus om när det finns behov av samarbete i klientarbete. Professionellt samarbete behövs inte i alla situationer (Willumsen 2009) och behovet av dialogiska nätverksmetoder beror på den enskilda klientens situation.

Referenser

Dahlberg, Magnus & Vedung, Evert (2001). Demokrati och brukarutvärdering. Lund: Studentlitteratur.

Dahler-Larsen Peter & Krogstrup, Hanne Kathrine (2003) Nye veje i evaluering, Systime (www.ucn.dk 26.1.2015)

Jacobsen, Gro (2010) Tverrfaglig samarbeid – pynt eller praksis? Masteroppgave i sosialt arbeid. https://oda.hio.no/jspui/bitstream/10642/548/2/Jacobsen_Gro.pdf Hämtad 14.12.2014

Julkunen, Ilse, Salovaara, Veronica (2008) : Övergång från skola till arbetsliv I Finland – utveckling och trender. I Olofsson, Jonas (red) Ungdomars väg från skola till arbetsliv – nordiska erfarenheter. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

Mortensen, Birgit (2007). Børneperspektivet i familierådslagning. Odense: Styrelsen for specialrådgivning og social service.

Mönkkönen, Kaarina (2002). Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Printz, Anders & Ljunggren, Synnöve (red.) (2005) Empiri, evidens, empati. Nordiska röster om kunskapsutveckling i socialt arbete. Nord 2005:5. Århus: Aka-print A/S.

Willumsen, Elisabeth (red.)(2009) Tverrprofesjonelt samarbeid i praksis og utdanning. Oslo: Universitetsforlaget.

Opublicerade referenser

von Kraemer, Bettina (2014) Mångprofessionella nätverk som förebygger utslagning bland unga svenskspråkiga i Helsingfors, delrapport. Mathilda Wrede-institutet.

Westerback, Frida (2014) "Vi har massor med kraft, vi har massor med kunskap, det finns av många olika sorter, men vi jobbar skilt" – en kartläggning av svenskspråkig service som stöder ungas psykiska hälsa i Helsingfors. Mellanrapport. Mathilda Wrede-institutet